

Kleine Houtstraat 100

De Gasthuispoort

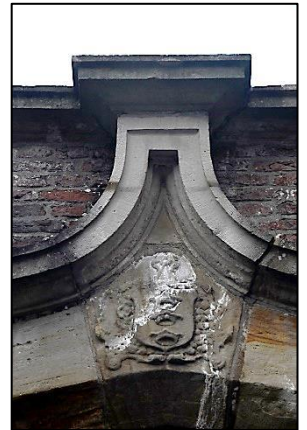
De wijk De Heilige Landen, waar de Kleine Houtstraat onderdeel van is, had vroeger een groot klooster van de "Minderbroeders Observanten". Deze beweging volgde de kloosterregels van Sint Franciscus van Assisi.

Officieel heette het klooster Golgotha, maar in de volksmond werd het "Het Heilig Land" genoemd.

Het klooster was in 1456 gebouwd achter de huizen van de Kleine Houtstraat en had waarschijnlijk zijn ingang aan het Groot Heiligland en nog een achteringang aan de Kleine Houtstraat. De poort die we hier zien is daar zeer waarschijnlijk onderdeel van geweest.

Toen het oude "Sint Elisabeth's Gasthuis" aan het Verwulft in 1576 bij de grote stadsbrand in vlammen was opgegaan, stelde de Haarlemse vroedschap het oude inmiddels geplunderde en onteigende Minderbroederklooster beschikbaar als vervangende plaats van vestiging. Na een grote en dure verbouwing werd de nieuwe behuizing op de oude kloostergronden in 1581 betrokken.

Het juiste bouwjaar van Gasthuispoort is niet bekend, maar kan worden gesteld op rond 1500. Daarmee zou hij nog behoren bij het klooster en daarmee het laatste overblijfsel van dit complex zijn. De mooie sluitsteen bovenin de poort maakt de datering even moeilijk, want daarop staat het gasthuiswapen, de drie kronen van Elisabeth van Thüringen. Je kan echter aannemen dat de steen bij de grote verbouwing in 1580/1581 is aangebracht. Daarbij voorzag men de poort toen ook nog van een opbouw die later weer is verdwenen.

De poort heeft een zogenaamde accoladeboog (als de onderkant een boot) en is laat gotisch. Op de sluitsteen bovenin is een wapenschild afgebeeld met de al genoemde drie kronen. Het schild hangt aan linten die in een knoop samenkomen. De drie kronen vertegenwoordigen de titels die Elisabeth van Thüringen (de naamgeefster van het St. Elisabeth's Gasthuis) had:

- Zo was zij de dochter van de koning van Hongarije.
- De tweede kroon was die van haar huwelijk met de koning van Thüringen.
- De derde die van Bohemen, waar haar vader ook koning was.

Vroeger gaf de Gasthuispoort toegang tot het kerkhof (nu een tuin) van het St. Elisabeth's Gasthuis. Door de poort moesten de begrafenisstoetsen met de overledene en hun gevolg. De koetsiers hadden daar een hele toer aan omdat de poort toen nog gelijk lag aan de straat en één geheel vormde met de voorkant van de huizenrij links en rechts. Later toen de koetsen werden vervangen door auto's, bleef het probleem van de moeilijke bocht bestaan. In 1939 werd de poort afgebroken en een stukje vanaf de straat weer opgebouwd. Dat gaf meer ruimte, wat nog beter werd door de sloop van naastliggende huizen waardoor de entree nog eens kon worden verbreed. De oude poort paste men daarvoor aan met twee zijstukken met deurtjes voor voetgangers. Ook werd in dat jaar voor het ziekenhuis een nieuw mortuarium gebouwd waar later het beelden-museum "De Preekstoel" een tijdje heeft gezeten. Het St. Elisabeth's Gasthuis is in de jaren zeventig verplaatst naar Schalkwijk.

In 2001 is de poort gerenoveerd en vanaf die datum wordt het hek in de poort 's avonds afgesloten. Dit betekent dat u de achterliggende Egelantierstuin alleen overdag kunt bezoeken.

Bron: Jaarboek 2002 - Vereniging Haerlem – Monumentenzorg en Noord Hollands Archief